

Montsià

Nuc lingüístic. La filòloga Àngela Buj Alfara publica 'Els parlars del Montsià', un estudi que evidencia el nuc que forma el tortosí, a banda i banda del riu de la Sénia

«Cal preservar la riquesa lingüística del Montsià»

Reportatge

J. J. B.
ALCANAR

«Si el Montsià porta capell, apartat d'ell» és una de les variants d'una dita popular molt coneguda a banda i banda del riu Sénia. El *capell* fa referència a la capa de núvols que es posa damunt de la serralada i que anuncia canvi de temps o pluja. *Capell* també és un barret, un exemple d'una de les paraules que s'està perdent a la comarca substituïda pel mot barret o pel castellanisme 'sombrero'. No és l'únic cas.

A més de la part científica de l'obra *Els parlars del Montsià*, la filòloga Àngela Buj Alfara, també apel·la al col·lectiu de l'educació (professors i alumnes) que «no canvien el lèxic del nostre territori pel d'altres zones que sembla més correcte. Hi ha moltes paraules que, com no apareixen als llibres de text i als mitjans de comunicació, o no hem consultat si estan acceptades, les substituïm. És una pèrdua del nostre ric patrimoni lingüístic».

Segons Buj, les formes dels parlars del Montsià s'han de posar en context amb les comarques veïnes de l'Ebre, el Maestrat i el Matarranya. Hi ha trets del valencià i el balear (per exemple, els numerals *dèsset*, *dèneu* o *dènou*) però també de l'aragonès (*lligallo* o *llanda*).

La filòloga Àngela Buj Alfara presentant 'Els parlars del Montsià' a la Biblioteca d'Alcanar. FOTO: J. JOAQUIM BUJ

Una de les conclusions que es desprèn de l'estudi és que hi ha una diferenciació entre els pobles del nord de la comarca i els del sud, els quals presenten més trets del valencià. Mas de Barberans és un lloc frontissa, a vegades opta per solucions de la part nord i d'altres per les de la zona sud de la comarca.

Els dos llibres són el resultat d'una tesi doctoral en la qual Àngela Buj va entrevistar informants de tots els municipis i pobles de la comarca del Montsià, excepte Balada i la Miliana. A més dels dotze caps de municipi, hi ha informació de les Cases d'Alcanar, barris d'Ulldecona, el Poble Nou i els Muntells.

L'obra, publicada per la Diputació de Tarragona, té com a objectiu principal oferir una descripció detallada i exhaustiva dels parlars de la zona, valorant la diversitat dialectal existent i aportant una anàlisi rigorosa des del punt de vista científic. A més de l'estudi lingüístic, la publicació incorpora una acurada cartogra-

fia dels resultats obtinguts, que permet visualitzar de manera clara les variants i trets lingüístics del territori.

El primer volum del treball està dedicat a l'estudi geolingüístic, mentre que el segon és l'Atles Lingüístic del Montsià (ALMo), que complementa la recerca amb material gràfic i més de 900 mapes detallats. El disseny dels mapes ha comptat amb el suport informàtic del doctor Joan Borràs Comes que acompanya Àngela Buj en la presentació a Alcanar. Hi ha previst fer més presentacions arreu de la comarca, les properes a Ulldecona, la Sénia i la Ràpita, passant l'estiu.

Borràs qualifica l'estudi «d'impressionant per l'abast que té».

Apel·la al col·lectiu de l'educació perquè no canvie el lèxic pel d'altres zones

Destaca el caràcter de ròtula que adquireix el català del Montsià entre el sud de les Terres de l'Ebre i el nord del País Valencià. El doctor Borràs-Comes vol recordar la figura d'Albert Aragonés Salvat, traspassat recentment, gran investigador del *tortosí*.

Àngela Buj Alfara és doctora en Filologia Catalana per la Universitat de València, diplomada en Magisteri i llicenciada amb grau en Filologia Catalana per la Universitat de Barcelona. Professora del Departament de Filologia i Cultures Europees de la Universitat Jaume I (UJI) de Castelló i catedràtica de llengua catalana i literatura a l'Institut Manuel Sales i Ferré d'Ulldecona. Ha rebut la Beca Francesc de Borja Moll de Dialectologia, l'any 2024, entre altres reconeixements.